

VAN BOTERBERG TOT SUPERHEFFING

1998

Jaar	Melkveehouders / koeien	Melkkoeien x 1000	Melk/vet /eiwit gem. / koe	Melkgeld cent/kg.	Melk Mln. kg	Kaas ¹⁾ mln. kg.	Boter ¹⁾ mln. kg.	Boterberg mln. kg.	M-Melkp. mln. kg

1) Productie / consumptie / export

1998			323
1998-01-06	LC	_PZ. vd Berg: Zuivel profiteert van hoge dollar koers en lagere melkproductie	
1998-01-21	LC	Snelle stijging van grondprijzen verontrust Rabo	nw
1998-04-11	LC	<i>Kafen Koren:</i> Quotumverleasers worden verliezers	
1998-05-27	NvhN	Boeren betalen / 29 miljoen boete voor overschrijding quotum	
1998-08-07	NvhN	‘Handel in melkquota moet niet veranderen’	
1998-08-15	LC	<i>Kafen Koren:</i> Handel in melkquotum keert zich tegen jonge boer	
1998-09-15	NvhN	Dank zij melkrobot melken voor boer steeds gemakkelijker	nw
1998-11-21	LC	Wereldmarkt: schrikbeeld voor veel boeren	nw

1998

Leeuwarder Courant, 1998-01-06

Zuivel profiteert van hoge dollar koers en lagere melkproductie

(Door Willem Stegenga)

SCHEVENINGEN, Jaren achtereen is de prijs die de boeren voor hun melk ontvingen gedaald. Bovendien hadden ze incidenteel te kampen met lage vleesprijzen. Vorig jaar heeft er een omslag plaats gevonden. Die resulteert in een hogere melkprijs en betere veeprijs. De dollar, de hoogte van de melkproductie en het succesverhaal van de boter liggen er aan ten grondslag.

Het feit dat de veehouders voor het eerst sinds jaren weer meer voor hun melk beuren is te danken aan drie factoren. De melkproductie in de Europese Unie is achtergebleven bij die van een jaar eerder. Van grote invloed is ook de hogere koers van de dollar geweest. Bovendien vroeg Rusland ouderwets veel boter.

Gewoonlijk wordt in zuivelkringen afgegeven op de Brusselse regelgeving. Vooral de politiek rond de subsidie op export naar landen buiten de Europese Unie is onderhevig m repeterende kritiek. De voorzitter van bet *Productschap Zuivel*, Gerrit van den Berg, heeft echter niets dan lof voor de Europese Commissie.

In zijn nieuwjaarsrede zegt hij dat Brussel ondanks de oplopende dollarkoers en de sterke uitvoer van boter naar Rusland de subsidie lange tijd ongewijzigd heeft gelaten. Voor boter werd die zelfs verhoogd. Toen daarna alsnog tot verlaging werd besloten, werd gegrepen naar een percentage dat minder was dan de stijging van de dollar.

Derhalve liep de prijs van boter lekker op, terwijl die van kaas en melkpoeder volgden. Dat kwam de veehouder goed uit. Hij beurde meer voor zijn melk. Voor het vee had hij ook al meer ontvangen. Tel daarbij de lagere kosten voor het voer en de boer kan eindelijk weer eens op een redelijk jaar terugzien, al is de opgelopen achterstand nog niet teniet gedaan.

De bruto-opbrengst van de zuivel bedroeg vorig jaar f 10,5 miljard. Dat is f 500 miljoen meer dan in 1996. Nederland voerde niet minder dan driekwart van de productie uit: 50 procent (49 procent in 1996) naar landen in de EU en een kwart (23 procent) naar landen daar buiten. Die uitvoer had een waarde van f 7,8 miljard (f 6.6 miljard).

De zuivel begint dit jaar met een vrijwel schone markt. Ooit lag er meer dan een miljoen ton boter in de koelhuizen. Nu is er van een interventievoorraad geen sprake meer. Er is nog wel 125.000 ton meer melkpoeder opgeslagen, maar dat kan je geen 'berg' noemen.

Boter was dankzij de geschetste ontwikkelingen toch al een succesnummer. De gemiddelde notering kwam uit op f 7,35 per kilogram, 50 cent meer dan in 1996. Sinds 1989 heeft de boter niet zoveel opgebracht. Nederland produceerde 135.000, ton, procent meer dan een jaar eerder. De uitvoer steeg ook met dat percentage. Van de export naar landen buiten de EU ging de helft naar Rusland: 15.000 ton. Dat was 6000 ton om dan in 1996.

Nederland blijft echter een land met een gering verbruik. In de EU wordt per persoon per jaar 4,75 kilogram op het brood gesmeerd dan wel in producten verwerkt. Wij blijven steken op

3,5 kilogram. De daling die na 1985 is ingezet, is evenwel tot staan gebracht. Van den Berg schrijft dat toe aan „een verbeterd gezondheidsbeeld en de hoge smaakwaardering”. Van de andere producten deed mager melkpoeder het redelijk: De prijs steeg met 3 procent tot f 4,79 per kilogram. Van vol poeder ging de prijs met 8 procent omhoog naar f 6,20 per kilogram. Voor condens blijft ons land de belangrijkste exporteur ter wereld ondanks het feit dat de uitvoer met 3 procent daalde.

Enigszins somber is Van den Berg gestemd over de consumptiemelk, vla en yoghurt. Daar gaat 15 procent van de boerenmelk naar toe. Elk jaar komen er tal van nieuwe producten bij zoals mixen van melk en vruchtensap. De concurrentie, met name van de supermarkten onderling, is echter hevig en dus staan de marges voor de industrie onder druk.

Het Europees zuivelbeleid zal de komende jaren drastisch veranderen. De subsidie op producten zal plaatsmaken voor een bijdrage aan het inkomen van de boer. Dat laatste is noodzakelijk om een prijsverlaging van de melk met 10 procent op te kunnen vangen. Op haar beurt is die verlaging weer noodzakelijk om de toetreding van landen uit Midden- en Oost-Europa te vergemakkelijken. De prijzen in de huidige EU liggen veel hoger dan in die landen. Prijsverlaging maakt dat probleem geringer.

De vraag is hoe die inkomenstoetslag wordt berekend. De Europese landbouwcommissaris Franz Fischler heeft tot dusver alleen gezegd dat hij uitgaat van een niveau waarop een melkveebedrijf zich kan blijven ontwikkelen. Nederland stuurt aan op een vergoeding die gerelateerd is aan het melkquotum per bedrijf.

Van den Berg: „Dat verdient uit oogpunt van eerlijkheid en administratieve doelmatigheid de voorkeur. Bij elk ander systeem is waakzaamheid op zijn plaats om te vermijden dat lidstaten met een hoge melkproductie per koe worden gediscrimineerd”. Brussel zal over enkele weken de eerste voorstellen lanceren.

Leeuwarder Courant 1998-01-21

Snelle stijging van grondprijzen verontrust Rabo

LEEWARDEN - De Rabobank is bezorgd over de snelle stijging van de grondprijzen in Friesland. „Toen ik hier vier jaar geleden kwam, zaten die op f 40.000 per hectare, nu zitten ze op f 60.000 en in uitzonderlijke gevallen zelfs op f 80.000, aldus de noordelijk regiodirecteur Aad Balm. Landbouwspecialist Harm te Grotenhuis: „Onder de f 50.000 is der hast neat mear te keap”.

Een hoge grondprijs zorgt voor een langdurige, hoge kostprijs van de melk. Die melkprijs is vorig jaar weliswaar met 5 cent per kilogram gestegen, maar daarmee was niet meer dan de vermindering van een jaar eerder gladgestreken. Balm: „Je moet dus uitkijken dat je de sector niet kapot financiert. Je begint nu tegen prijzen aan te lopen waarvan je je afvraagt of die nog in één generatie zijn terug te verdienen.”

Friesland heeft er vorig jaar weinig boeren uit andere delen van het land bijgekregen. Te Grotenhuis: „Ik soe wolle dat dat der mear west hienen. Dy lju sykje bedriuwen fan 40 oant 60

bunder oan ien stik, en dy ha wy hast net mear. Dus geane se nei Grins. Yn Fryslan moat de administrative ruilferkaveling mear stimuleard wurde”.

De Rabobank heeft vorig jaar 3 tot 4 procent meer krediet aan de boeren in Friesland verstrekt dan in 1996. Dat is een verdubbeling van de groei van dat jaar. In de andere sectoren groeiden de uitzettingen met 8 procent.

Leeuwarder Courant. 1998-04-11

ook in MAP Kaf en Koren

Quotumverleasers worden verliezers

KAF EN KOREN

HET ZIT DE divanmelkers niet mee. Het verhuren van melkquotum, want daar gaat het in het onderhavige geval om, wordt steeds meer beschouwd als een puist die moet worden uitgesneden. Je bent pas echt boer, als je melkt. Als je dat niet doet, dan heb je je quotum verkocht. Niet verhuurd, want dan probeer je nog een beetje pseudoboer te zijn, zittend op de divan.

De Fries-Flevolandse Landen Tuinbouw Organisatie heeft in oktober 1996 getracht het verleen van melkrechten aan te pakken. Jaarlijks gaat het om ruim 600 miljoen kilogram, het quotum van 1500 Friese veehouders. ‘Boeren’ die tot die categorie behoren, stonden meteen stijf van verbazing, stopten de golfclub in de back en richtten onmiddellijk het actiecomité voor bedreigde soorten op: *‘Handen af van melkleasen’*.

Een gesprek van grote-mensen-onder-elkaar bleef uit. De hakken in de grond en op naar Jozi-as van Aartsen. Een liberale minister zou toch wel oog hebben voor de uiterst liberale manier waarop de verleasers aan hun geld komen. Herenboeren onder elkaar, nietwaar. En verduuld, de minister luisterde en deed wat er van hem werd verwacht: niks dus. Daarmee het verleen ongemoeid latend.

Achteraf hadden die verleasers beter de dialoog met de bond kunnen aangaan om te proberen iets te vinden waar standpunten in elkaar overvloeien. De boerenbond had namelijk het toch redelijke voorstel gelanceerd het leasen in elk geval nog voor een bepaalde tijd mogelijk te maken. Eerst wilde de FLTO het verleen tot een jaar beperken, maar toen het plan landelijk werd opgepakt werd dat drie jaar.

Van Aartsen heeft zich niet te veel met de materie willen bemoeien. Eigenlijk wil hij dat nog niet. De melkquotering is een Europese maatregel en veranderingen moeten derhalve in Brussel worden goedgekeurd. Er is echter op nationale schaal wel wat te ritselen.

Van Aartsen beroept zich op een hogere overheid om het af te weren: „De complexiteit van de materie, alsmede de in Europees verband te verwachten discussie, rechtvaardigen dat meer tijd wordt genomen voor het nader te bepalen beleidsstandpunt.” Even over de verkiezingen heentillen, de VVD is agrarisch al beschadigd. Aan dit uitstel valt niemand zich een bult.

Het is voor de divanmelkers te hopen dat ze zich nu niet de houding van den gerusten landman aanmeten. Geen tijd voor de golfbaan. Wat in Nederland niet wordt gedaan, wordt door Brussel opgepikt. De Europese landbouwcommissaris Franz Fischler heeft namelijk laten doorsijpelen paal en perk aan het leasen te stellen.

Dat komt Van Aartsen goed uit. Hoeft hij geen maatregelen te nemen en kan hij zich verschuilen achter wat Brussel over een paar jaar denkt door te voeren. In 2000, zo luidt het verhaal. Wil Fischler het verleasen van melkrechten voor hooguit een jaar toestaan. Daarna moet de verleasende boer beslissen: of zelf weer melken, of zijn quotum inleveren.

Bovendien komt aan elke lease-transactie de kaasschaaf te pas. Er gaat 15 procent van het onderhavige quotum af. Dat komt in een nationale pot en wordt verdeeld onder boeren in nieuwe ruilverkavelingen en wellicht onder jonge starters. „Ik tink wol dat dy maatregelen der komme” aldus Dam Jaarsma van het LTO-bureau in Brussel.

Met een groots gebaar heeft de vakgroep melkveehouderij van de LTO - in casu Jan Cees Vongelaar en Roelof Bos - de divanmelkers gewezen op dat gevaar. Nou ja groots? De betreffende boeren zijn ook lid van de boerenbond en voor je leden moet je per slot van rekening wat doen, ook al gaat het om een categorie die er wat bijhangt. Bos: „Wy ferwachtsje no dat se sels mei in utstel komme.”

Dat wordt een wat pijnlijke operatie. De divanmelkers kunnen moeilijk anders dan akkoord gaan met het oude voorstel van de boerenbond: melkrechten verleasen voor ten hoogste drie jaar. Dat plan hebben ze in een eerder stadium afgeschoten, nu moeten ze op hangende pootjes terug. Zo niet, dan grijpt Brussel straks rigoureuus in. Het is de keuze tussen het halve ei en de lege dop.

De LTO wacht af. Die zet voorlopig alle troeven op de quotumbeurs. Als die er komt, gaan voortaan alle quotumtransacties over een centraal kantoor. Daar bepalen vraag en aanbod de prijs. Dat systeem zal allicht leiden tot een daling van de prijs. Als daar de leasequota bijkomen, gaat de prijs nog een tikkeltje meer naar beneden. Dat is gunstig voor de kostprijs van de melkveehouders. Die is door de levendige quotumhandel tot de hoogste in de Europese Unie gestegen.

Met alles wat Brussel op het vuur heeft, brengt dat de concurrentiepositie van de Nederlandse veehouder op termijn in gevaar. Eigen schuld. Geen enkele overheid kan het verwijt in de schoenen worden geschoven daar medeplichtig aan te zijn. Het is een gevolg van het vrije spel van economische krachten dat de boeren op elkaar hebben losgelaten. Je krijgt steeds meer begrip voor Van Aartsen als hij blijk geeft voor deze zaak niet van geestdrift over te lopen.

WILLEM STEGENGA

Nieuwsblad v/h Noorden, 1998-05-27

Boeren betalen 29 miljoen boete

DEN HAAG - Nederlandse melkveehouders hebben in het per 1 april afgesloten boekjaar weer meer melk aan zuivelfabrieken geleverd dan toegestaan, maar het teveel is minder dan de twee voorgaande jaren. Over het teveel moeten de boeren 29 miljoen gulden superheffing (strafkorting) betalen. De Nederlandse boer betaalt gemiddeld 900 gulden superheffing. Elke kilo te veel kost 80 cent. In 1996/'97 beliep de superheffing 64 miljoen, de periode daarvoor 71 miljoen. De superheffing is in 1984 door de Europese Unie ingevoerd om de melkproductie af te stemmen op de vraag.

‘Handel in melkquota moet niet veranderen’

DEN HAAG (ANP) - De handel in melkquota moet niet worden veranderd. Nu is het systeem van verkoop en verhuur van melkproductierechten nog nadelig voor startende melkveehouders, maar dat verandert vanzelf. Wel moeten boeren die grond pachten hun melkproductierechten kunnen verkopen zonder dat zij een deel van de opbrengst aan de verpachter moeten afstaan.

Dit schrijven hoogleraar economie Bomhoff en advocaat en procureur De Hoog in een advies aan de Tweede Kamer. De Kamer had hierom gevraagd omdat er vooral bij jonge boeren al jarenlang onvrede bestaat over het systeem voor de handel in melkquota. Door dit systeem is het voor jonge agrariërs erg lastig om een bedrijf met koeien te beginnen. Zij moeten erg veel geld betalen om aan een quotum te komen.

De hoge quotumprijs zal echter dalen, voorspellen Bomhoff en De Hoog. Er zal namelijk meer quotum op de markt komen. Enerzijds door de toetreding tot de Europese Unie van nieuwe lidstaten die grote en goedkope melkproducenten zijn. Daardoor zullen Nederlandse melkveehouders hun bedrijf sneller stoppen, zodat er productierechten vrijkomen.

Anderzijds zullen veeteeltbedrijven hun grond verkopen ten behoeve van woningbouw, recreatie en bedrijventerreinen.

Boeren die grond pachten moeten nu, als zij quotum verkopen, de helft van de opbrengst afstaan aan de grondeigenaar. Bomhoff en De Hoog vinden dat niet eerlijk in vergelijking met boeren die wel eigenaar zijn van de grond. Pachters moeten de volledige opbrengst kunnen behouden. Dat komt de handel ten goede.

Lecuwarder Courant, 1998-08-15

ook MAP Kaf en Koren

Handel in melkquotum keert zich steeds meer tegen jonge boer

KAF en Koren

DE HANDEL IN melkquotum gaat op korte termijn een ongekende hausse tegemoet. Alles wijst op stijgende prijzen. Leuk voor de aanbieders, slecht nieuws voor de jonge boeren die hun bedrijf willen - je kan ook zeggen: moeten - uitbreiden. De *Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland* is bezig paal en perk aan die handel te stellen, maar de politiek laat zich adviseren door lieden van het slag Opaatje Stastok - alles moet maar mooi zo blijven als het is, want dat is het beste.

De prijzen voor melkquotum zijn in korte tijd met meer dan 10 procent gestegen. Het einde is nog niet in zicht. De verkopers weten dat de melkveehouderij een goed jaar tegemoet gaat. De boeren hebben nu al een cent of twee meer voor een kilogram melk gebeurd. Ze vinden zelf dat dat nog wel wat meer had kunnen zijn, gezien de florissante zuivelmarkt. Daar komt eind volgende week nog elf cent bij, als de zomerkorting van vier cent verdwijnt en de herfsttoeslag van zeven cent van kracht wordt.

Tel daarbij het rijke groeiseizoen. Dat is uitgemond in uitdijende kuilbulten en stapels ronde halen op het erf. De veevoerleveranciers zien de bui al hangen. Er zal de komende winter niet meer dan in geringe mate een beroep op hen worden gedaan. De kosten van het voer zijn nu al aan de lage kant. De ACM heeft haar boeren geschreven dat die prijzen de komende tijd verder zullen dalen.

OP de boerderij komt dus geld vrij voor investeringen. Jonge boeren zullen daar quotum of grond voor kopen. Wat er met de prijzen voor het quotum is gebeurd en nog gaat geschieden, geldt ook voor de grondprijzen. Die zijn in drie jaar tijd met 30 procent omhooggeschoten. De mestwetgeving eist haar tol. Om aan die druk te ontkomen zal allicht het aantal boeren toenemen, dat drie keer daags melkt, of een melkrobot aanschafft. Ook dat kost geld.

De lasten voor de jonge boer, die met het oog op de wassende omvang van de Europese Unie zijn bedrijf gaat uitbreiden, worden derhalve al maar hoger. Geen wonder dat de LTO, na een enquête onder de leden, Den Haag heeft gevraagd daar regels voor op te stellen. Door het instellen van een quotumbank en door het aanpakken van het verhuren van melkproductierechten. De kostprijs van het aanschaffen van quotum zou dan met driekwart kunnen dalen.

Er wordt al een tijdlang breed overleg met het ministerie gevoerd, opdat er op 1 april volgend jaar een kant-en-klare verordonnatie op tafel kan liggen. Ondanks het aanhoudend gebeuk van LTO's melkveehouderij-aanvoerder Jan Cees Vogelaar op de deur van het ministerie en ondanks het aandragen van handenvol argumenten, ging Jozias van Aartsen niet direct in zee met de boerenbond.

Hij vroeg hoogleraar Eduard Bomhof van Nijenrode en pachtjurist Peter de Hoog om advies. Niet aankomen, was hun mening. De prijs keldert vanzelf, als de landen uit Midden- en Oost-Europa bij de Europese Unie komen. Dank je de koekoek, dat duurt nog een jaar of wat.

Tot die tijd zal, als Hayo Apotheker met wat meer begrip voor de situatie toont dan Van Aartsen, de kostprijs voor de boeren in ons land aanmerkelijk hoger blijven dan elders en hun concurrentiepositie een stuk minder. Voor de *divan-melkers* - de boeren die quotum verhuren - pakt de ministerswisseling in elk geval niet goed uit. Apotheker zal zich allicht laten adviseren door zijn partijgenoot Pieter ter Veer. Die is nu eerste souffleur. Ter Veer is een erkend tegenstander van het verleen van melkrecht.

De gierende handel in melkquotum heeft nog een kwalijk effect. Meer dan de helft van de boeren in ons land is lid van, of anderszins gelieerd aan *Friesland Coberco Dairy Foods*. Die zuivelonderneming betaalt een melkprijs uit die het gemiddelde is van een vijftal andere ondernemingen. Er zijn al FCDF-boeren die zeggen 'wij moeten maar melk en vla van *Campina* kopen, dan gaat hun prijs omhoog en beuren wij ook wat meer'. Bovendien kunnen boeren aandelen in FCDF kopen.

Nu krijg je het verschijnsel dat jonge boeren, waar een onderneming als de onderhavige het uiteindelijk van moet hebben, hun geld in quotum steken. Die poen komt in handen van boeren die aan het aftrainen zijn. Zij steken dat in aandelen van FCDF. De jonge boer heeft belang bij een hoge melkprijs.

De oudere boer, die bij mooi weer het vut-rekje op de trekhaak plant en met moeder de vrouw uit fietsen gaat, denkt alleen nog aan een hoog dividend.

Langzaam maar zeker ontvouwt zich een belangentegenstelling. Dat krijg je bij ondernemingen die het fundament van de coöperatie vaarwel hebben gezegd. Jillis Kooistra in Wergea

had een aardig plan. Hij wilde het aantal aandelen relateren aan de omvang van het quotum. Hij stelde dat op de hem bekende, duidelijke en aanhoudende wijze aan de orde. Lauw loene, hij kreeg geen poot aan de grond. Toch is dat idee te goed voor de prullenmand. Immers, op die manier wordt de band boer-zuivelonderneming aangetrokken. De handel in melkquotum is lucratief. Als je de advertenties in *Het Landbouwblad* leest krijg je dat al gauw in de gaten. Jan en alleman stort zich op de markt, van makelaar tot veekoopman. Het doet wat hypocriet aan dat ook de LTO, die het huidige systeem kritiseert, er niet vies van is met haar Vastgoed-poot daar een graantje van mee te pikken. Er blijft bij elke transactie wat aan de strijdstok kleven, nietwaar.

Wat dat betreft is de landbouwcoöperatie ACM een gunstige uitzondering. Die brengt het quotum om niet van de ene boer bij de andere. Service van de zaak. Een bewijs dat een grote coöperatie - het werkgebied van de ACM strekt zich uit van Anjum tot de Veluwe – niet per definitie ver van de boer hoeft af te staan. De ACM heeft dan ook geen aspiraties een modieuze pseudo-coöperatie te worden.

WILLEM STEGENGA

Nieuwsblad vh Noorden 1998-09-15

Melken voor boer steeds gemakkelijker – melkrobot

SCHEEMDA - Melkveehouder

Pieter ten Have uit Scheemda heeft met de aanschaf van een melkrobot aan het melken van zijn koeien geen kind meer. Zijn 140 melkkoeien zijn door de aanschaf van het volautomatische melksysteem, waarvan er in de provincie Groningen negen in gebruik zijn, min of meer eigen bazin geworden. De melkrobot oogt als een schuurtje dat in de ligboxenstal wordt geplaatst. Aan de zijkant bevindt zich een opening, waar de koeien naar binnen kunnen gaan om zich te laten melken. Tot voor kort molk Ten Have, die een melkquotum bezit van 1.450.000 liter, zijn koeien in een traditionele visgraatmelkstal. Daarin konden achttien koeien tegelijk gemolken worden, wat elke dag tweemaal drieënhalf uur kostte.

Elke koe draagt een halsband met daaraan een zendertje om haar hals. Een ontvanger in de melkstal 'leest' de koe. „De computer weet wanneer de koe voor het laatst gemolken is en of ze alweer mag”. legt Pieter ten Have (31) uit. Als de computer aangeeft dat de koe gemolken mag worden, stroomt er een hoeveelheid krachtvoer in het bakje voor haar neus. „Dat krachtvoer is een lokkertje en vooral jonge koeien willen nog wel eens proberen of ze een extra portie kunnen krijgen.” De computer is echter onverbiddelijk; als er niet gemolken hoeft te worden, komt er geen lekker hapje en wordt de koe uit de melkrobot gedreven.

"Vooral hoog-productieve koeien hebben baat bij de melkrobot", vertelt Ten Have, „want voor hen is tweemaal daags melken eigenlijk te weinig. Doordat ze nu zelf aan kunnen geven wanneer ze gemolken willen worden, raken ze eerder de onprettige spanning op hun uier kwijt. Anderzijds zijn er ook luie koeien die maar een keer per dag gaan. Om te controleren of de koeien zich wel regelmatig laten melken, draaien we drie keer per dag een attentielijst uit, waarop we kunnen zien welke koeien hoe vaak in de melkrobot zijn geweest.

DE WERELDMARKT

Het schrikbeeld van de melkveehouder

De subsidies zullen verdwijnen. Dat niet alleen, de melkveehouders worden ook nog eens plompverloren op de wereldmarkt geworpen. Ze kunnen hoog of laag springen, er is op den duur geen ontkomen aan. Aart de Zeeuw, een hoge diplomaat en onderhandelaar op mondiaal niveau, heeft hun dat onlangs nog eens onder de neus gewreven.

Door Willem Stegenga.

Het begrip wereldmarkt alleen al is een schrikbeeld voor de boeren. Daar heerst immers de ijzeren wet van vraag en aanbod en heersen lage prijzen. Wie daar zonder beschermengel op terecht komt, kan zijn testament wel schrijven, voorzover er tenminste nog niets te schrijven valt. Arme erfgenamen.

Nu is de wereldmarkt voor een melkveehouder geen onbekend fenomeen. Een op de vijf koeien melkt hij voor de afzet op die markt. Het feit dat hij er nog niet al te nadrukkelijk mee wordt geconfronteerd vloeit voort uit prettige omstandigheid dat de zuivelproducten, die uit die melk worden gewonnen, nog steeds met subsidie dat afzetkanaal ingaan. Dat verandert, als de voorspellingen van De Zeeuw uitkomen.

Wat dat betreft staat een bouwboer dicht bij de wentelingen in de mondiale economie. Hij is meer betrokken bij de politieke veranderingen buiten de Europese Unie. Hij deelt namelijk niet mee in de subsidies die op die uitvoer worden gelegd.

Een burger staat daar niet zo gauw bij stil of heeft er geen oog voor. Een tiental jaren geleden moest een Leeuwarder predikant een preekbeurt vervullen in Ternaard. Hij deed er verslag van in zijn kerkblad. Het verhaaltje stond bol van de misplaatste romantiek.

Ternaard, dat was in zijn ogen toch wel zo'n beetje het einde van de wereld. Daarachter klotsde de Waddenzee. De mensen leefden er vredig en zouden geen benul hebben van wat er zich elders op dit aardrijk afspeelt.

Moet je weten dat elke aanslag in Algerije een Ternaarder poterteler in zijn ziel treft, want die onstabiliteit in dat Noord-Afrikaanse land gaat wel ten koste van zijn poterafzet. Een crisis in Rusland bepaalt ook voor een deel zijn stemming als hij in het Liedboek opzoekt welk gezang er moet worden gezongen. Zo'n poterteler kan zo'n dominee nog heel wat leren over de beroeringen in de grote wereld.

De melkveehouder staat hetzelfde te wachten. Hij is, als lid van *Friesland Coberco Dairy Foods*, al aardig voorbereid. Dat bedrijf heeft in tal van continenten vestigingen. Gaat het goed in Azië dan merkt hij dat in zijn melkprijs. Nu het daar tegenzit merkt hij dat ook. Nog ver voordat het vak 'wereldoriëntatie' op school was ingevoerd, was een melkveehouder er al voor geslaagd.

Wat er voor hem verandert, is dat hij zich net als een bouwboer, nog meer op de hoogte moet stellen van wat er gaande is op die markt. De subsidie schrompelt ineen en de kans dat er ooit iets plaatsvervangends komt van blijvende aard, is een illusie. In vrijwel geen land ter wereld kan de landbouw zonder steun, ook niet bij ons. Die steun zal echter een fractie zijn van wat die nu is en die is al minder dan vorig jaar en nog veel minder dan een paar jaar geleden.

De oorzaak is dat er op wereldniveau afspraken worden gemaakt over het verlagen van heffingen en subsidies om de drempels tussen landen te slechten. Dat is beter voor de economie in het algemeen, zo vinden de hoogmogenden. De eerste ronde - het GATT-akkoord - hebben wij gehad. De tweede - het WTO-akkoord (wereldhandelsorganisatie) staat er aan te komen. Die begint volgend jaar. „Het is een illusie te denken dat het proces van liberalisering van de internationale handel niet door zou gaan”, aldus De Zeeuw.

De melkveehouder heeft allereerst te maken met de binnenlandse markt. Daar gaat 28 procent van de zuivel naar toe. Daarna komt de Europese markt, goed voor 52 procent. Alleen al de melk van een op de vier Nederlandse koeien is bestemd voor afzet van zuivel in Duitsland. Eenvijfde moet dus op de wereldmarkt worden afgezet.

Dat lijkt een crime te worden, want de prijzen daar zijn hooguit tweederde van wat een boer nu beurt. Toch wordt er met perspectieven geschermd. In 1990 waren er nog 5,3 miljard wereldburgers, in 2000 zullen dat er 6,2 miljard zijn. Afrika is de grootste groeier met 34,4 procent van de aanwas, het Midden-Oosten volgt met 32,3 procent, dan Zuid-Amerika met 21,2 procent en de rest zit daar onder. In de Europese Unie zal de groei slechts 1,7 procent zijn: van 359 miljoen naar 365 miljoen burgers.

Meer mensen betekent in beginsel meer afzet. Dat niet alleen. Een studie van de Rabobank heeft uitgewezen dat de zuivelconsumptie per hoofd van de bevolking ook nog wat zal groeien. Van boter is men daar niet zo zeker van, maar van kaas wel. Zij het dat kaas relatief duur is dus vooral zal worden afgezet in landen met een zekere welvaart. Toch verwacht de bank dat de zuivelconsumptie over de hele wereld stijgt met een jaarlijkse omvang van driekwart van de Nederlandse melkproductie.

Op dit moment zijn de ontwikkelingen in Azië en Rusland storende factoren, maar slechts een notoire doemdenker voorspelt dat het einde nog lang niet in zicht is. Optimisten gaan ervan uit dat er volgend jaar al een kentering komt.

Wie vult dat gat op dat er ontstaat? In de Europese Unie is de melkproductie aan een limiet gebonden, de quotering. De Europese landbouwcommissaris Franz Fischler wil die limiet met 2 procent verhogen. Daar zou in eerste instantie alleen een groot deel van de stijgende behoefte binnen de EU mee worden gedekt.

Het aandeel van de EU op de wereldmarkt is 43 procent, aldus André Olijslager van Friesland Coberco Dairy Foods, onlangs in Gorredijk. Dat van Australië en Nieuw-Zeeland ligt op 45 procent. In die landen kan de productie nog worden opgevoerd, zegt Adrie Zwanenberg van de Rabobank. Dat geldt ook voor de Verenigde Staten, Mexico, Argentinië, India en China. Doch een onbeperkte groei wordt niet verwacht, want ook elders zet het milieu een rem op uitbreiding, verder speelt het gebrek aan water voor het vee of het tekort aan kunstmest een rol. Zeker is dat ondanks de wassende vraag naar zuivelproducten de concurrentie zal toenemen.

De steun van de overheid mag dan wegvallen, dat houdt niet in dat die overheid de zuivel nu maar aan zijn lot overlaat. Wim de Wit, topambtenaar op het ministerie van landbouw, natuurbeheer en visserij, zegt dat de ondersteuning van de export in een ander vat wordt gegoten. Flankerend beleid, zogezegd. Dat wil zeggen: niet meer met geld, maar met middelen. Zo voert het ministerie jaarlijks 250 acties: van het hebben van een stand op beurzen in tal van delen van dit ondermaanse en het uitzenden van handelsmissies tot het houden van seminars.

Bovendien kan het bedrijfsleven voor de export putten uit het vat dat in Den Haag is aangeslagen. Daar heeft men een methode uitgevonden voor het meten van de uitvoermogelijkheden naar bepaalde landen. Het bedrijfsleven kan op die manier gemakkelijk nagaan waar nog ruimte in de markt zit. Dat zal nodig zijn ook, want zuivel blijft een uiterst belangrijk onderdeel van het agrarisch bedrijfsleven.

De Nederlandse melkveehouder heeft een naam op te houden in de wereld. Hij produceert 2,3 procent van de melk in de wereld, maar ziet wel kans de grootste exporteur van kaas te zijn en de tweede van boter. De genetische vooruitgang van zijn vee is de grootste ter wereld. Alleen al door die vooruitgang gaat zijn kostprijs jaarlijks met een anderhalve cent per kilogram melk naar beneden, aldus de coöperatieve veeverbetering *Delta*.

Het feit dat de vlag al wordt uitgestoken als de kostprijs van de melk met ruim een cent per kilogram daalt, geeft aan dat elke verlaging welkom is. Nederlandse melkveehouders hebben de hoogste kosten van de Europese Unie, zo blijkt uit een studie van het *Landbouw Economisch Instituut*. De boeren hebben een vermogen betaald aan het bijkopen van melkquota. Het LEI: „Deze structuur met veel vaste kosten bemoeilijkt het snel kunnen inspelen op aanzienlijke veranderingen in het beleid.”

Ach, wat kostprijs. De kostprijs bestaat niet, zei De Zeeuw tegen de ING-bank. De een heeft een kostprijs van 40 cent per kilogram melk, de ander van een gulden. En onlangs in Zutphen: van boeren met een vergelijkbaar bedrijf houdt de een jaarlijks *f* 40.000 over en de ander *f* 90.000. Je ziet dat die boeren met een laag rendement afvallen, het schuift naar het midden op.”

Het is niet moeilijk te veronderstellen dat niet alle boeren vreugde en perspectief ontlenen aan een dergelijk standpunt. Zij vrezen dat zij meer moeten inleveren dan hen lief is.

Harm Schelhaas, de goeroe van de Nederlandse zuivel, zei bij zijn afscheid in maart 1996, dat tot dusver alle vormen van internationalisatie zich zeer geleidelijk hebben voltrokken. Er werd de boer de tijd gegund zich aan te passen. Het LEI wil ook dat het nu zo gebeurt. Wat De Zeeuw voor ogen staat is een eindpunt: een vrije handel zonder substantiële steun. Tussen start en finish ligt nog een heel traject.

Het is derhalve verstandig, aldus Schelhaas, om de ommekeer te tijd te gunnen. Dat houdt in dat de druk van Verenigde Staten om een snelle liberalisering tijdens de komende WTO-onderhandelingen, op Europese weerstand moet stuiten. Tijdens de vorige ronde is de zuivel immers al het kind van de rekening geworden, aldus Jan de Vries van *Friesland Coberco Dairy Foods* tegen de ING-bank.

Schelhaas: als het niet rustig aan gaat ontstaat er een landbouwcrisis met een omvang die ongekend is. Dat leidt onherroepelijk tot een drastische vermindering van de productie, dus tot een schaarste aan zuivel en dus tot voedselcrisis. Geen regering die zich dat kan permitteren. Landbouw met het produceren van voedsel, is ook iets heel anders dan het maken van televisietoestellen, wasmiddelen en auto's. Zuivel komt in toenemende mate uit fabrieken van grote concerns, maar de basis ligt bij het gezinsbedrijf, bij de kleine ondernemer.

Die ondernemer is natuurlijk wel afhankelijk van dat concern. Als hij zijn zaakjes voor elkaar heeft en melk levert van onbesproken kwaliteit, dan heeft dat concern de plicht daar wat goeds van te maken. De zuivelindustrie is wat dat betreft op de goede weg.

In het noorden en oosten van ons land is *Friesland Coberco Dairy Foods* overheersend. Dat concern richt zich in beginsel op alle markten in de wereld, maar het dichtst bij huis ligt de grootste: de Europese Unie. Een koopkrachtige, zij het overvolle markt. Om je daar staande te kunnen houden moet je in merken investeren, zeggen Olijslager en Schelhaas. Een merk hebben is niet voldoende, je moet dat blijven koesteren. Kosten: f 4 miljoen per jaar per merk. In het recente verleden waren de voorgangers van Olijslager snel bereid op dat merkenbudget te beknipten om de boer een flinke melkprijs uit te kunnen betalen. Die strategie is drastisch gewijzigd. Merken zijn nu speerpunt.

Het schrikbeeld van de wereldmarkt vervaagt als de aanlooptijd langer wordt. Dan kan er langzaam naar toe worden gewerkt. De zuivel heeft de eerste slag verloren, is toen min of meer als sluitpost gebruikt. In de tweede ronde mag dat niet weer het geval zijn. Er zijn krachtige onderhandelaars nodig die de voet meer op de rem dan op het gaspedaal houden. Nederland heeft nog een ijzer in het vuur. Gerard Doornbos, voorzitter van de land- en Tuinbouw Organisatie Nederland, is per slot van rekening gekozen tot president van de wereldbond van boeren. Bij zijn aanstelling heeft hij gezegd dat die functie van belang is gezien de komende onderhandelingen. Hij krijgt alle kans zich waar te maken. De melkveehouders zullen hem met aandacht volgen.